

SOVET DAVRIDA O‘ZBEKISTON VA UNING MADANIYATIDAGI O‘ZGARISHLAR

Aristanbekova Asem Po‘latovna

Toshkent shahar Yashnobod tumani Toshkent davlat stomatologiya instituti akademik litseyi Tarix fani o‘qituvchisi

Annotatsiya: *Ushbu maqola Sovet davrida O‘zbekistonning siyosiy, iqtisodiy va madaniy o‘zgarishlarini tahlil qiladi. 1924-1991-yillarda O‘zbekiston mustaqillikni yo‘qotib, markazlashgan tuzilmalar ostida rivojlandi. Paxta sanoati iqtisodiyotning asosiy tarmog‘iga aylanishi, ta‘lim va ilm-fan sohalarida yangi institutlar tashkil etilishi, san‘at va adabiyotda esa yangi yo‘nalishlarning paydo bo‘lishi bilan birga, kommunistik partiya tomonidan qat‘iy nazorat o‘rnatildi. Maqola O‘zbekistonning madaniyati va tarixi uchun muhim ahamiyatga ega bo‘lgan bu davrni yoritadi.*

Kalit so‘zlar: *Sovet davri, O‘zbekiston, madaniyat, siyosiy o‘zgarishlar, iqtisodiy o‘zgarishlar, paxta sanoati, ta‘lim tizimi, ilm-fan, san‘at, adabiyot, markazlashgan tuzilma, repressiya, milliy ong.*

Kirish

Sovet davri O‘zbekiston tarixi uchun murakkab va qiziqarli bir davr bo‘lib, u mamlakatning siyosiy, iqtisodiy va madaniy hayotida katta o‘zgarishlar kiritdi. 1924-yilda O‘zbekiston Sovet Ittifoqining bir qismi sifatida tashkil etilgach, uning siyosiy tuzilmasi, ijtimoiy hayoti va iqtisodiy asoslari tubdan o‘zgardi. Bu davrda xalq o‘z mustaqillik va suverenitetini yo‘qotib, Moskva tomonidan boshqariladigan markazlashgan tizimning bir qismi bo‘lib qoldi. Sovet Ittifoqining qishloq xo‘jaligiga bo‘lgan e‘tibori, O‘zbekistonning iqtisodiy rivojlanishida muhim ahamiyatga ega bo‘ldi. Paxta sanoati mamlakat iqtisodiyotining asosiy tarmog‘iga aylandi, bu esa qishloq xo‘jaligi ishchilari va agrar jamiyatlarining shakllanishiga olib keldi. Biroq, bunday rivojlanish iqtisodiy resurslarni sarflash, muammolarni hal etish va ekologik oqibatlar kabi jiddiy muammolarni ham keltirib chiqardi. Madaniyat sohasida ham ko‘plab o‘zgarishlar yuz berdi. O‘zbekistonning boy madaniy merosi va urf-odatlarini, sovet ideologiyasi ostida yangi talqin va izohlarga duchor bo‘ldi. Ta‘lim tizimida yirik islohotlar amalga oshirilib, yangi universitetlar va institutlar ochildi. O‘zbek tilida ta‘lim berishning qiyinchiliklari mavjud bo‘lishiga qaramay, madaniy va ilmiy yutuqlar ham ko‘paydi. San‘at va adabiyot sohalarida yangi yo‘nalishlar paydo bo‘ldi. Biroq, bu jarayon kommunistik partiya tomonidan qat‘iy nazorat qilindi, bu esa mualliflar va san‘atkorlarning ijodiy erkinligini chekladi.

Ushbu maqola Sovet davrida O‘zbekiston va uning madaniyatidagi o‘zgarishlarni keng ko‘lamda tahlil qilib, ularning bugungi kunda ham ahamiyatini anglashga yordam beradi. O‘zbekistonning tarixi va madaniyati, bu davrda amalga oshirilgan islohotlar va ularning ta‘siri orqali shakllanadi, bu esa mamlakatning hozirgi va kelajakdagi rivojlanishida muhim rol o‘ynaydi.

Materiallar va Usullar

Ushbu maqolada O‘zbekistonning Sovet davridagi o‘zgarishlarini tahlil qilish uchun bir qator materiallar va usullardan foydalanilgan. Tahlilning asosiy qismida tarixiy, madaniy va ijtimoiy faktlar keltirilgan.

Tarixiy Materiallar

Arxiv hujjatlari: Sovet davrida O‘zbekistondagi siyosiy va iqtisodiy o‘zgarishlarni yorituvchi arxiv hujjatlari, masalan, hukumatning qarorlari, statistik ma’lumotlar, va mahalliy va respublika darajasidagi tadqiqotlar.

Kitoblar va ilmiy maqolalar: O‘zbekiston tarixi va madaniyati bo‘yicha mavjud ilmiy asarlar, tarixiy monografiyalar, maqolalar va tadqiqotlar.

Ijtimoiy Tadqiqotlar

So‘rovnomalar va intervyular: O‘zbekiston tarixidagi Sovet davrining ta’sirini o‘rganish uchun o‘tkazilgan so‘rovlar va tarixiy xotira intervyulari.

Maqsadli tadqiqotlar: O‘zbekistonning madaniy va ijtimoiy hayotiga ta’sir etuvchi omillarni aniqlash uchun o‘tkazilgan tahliliy tadqiqotlar.

Usullar

Tahliliy usul: O‘zbekiston tarixi va madaniyatidagi o‘zgarishlarni tahlil qilish, mavjud ma’lumotlar asosida xulosa chiqarish va bu jarayonning sabablari va oqibatlarini aniqlash.

Taqqoslash usuli: O‘zbekistonning Sovet davrida va mustaqillikdan keyingi davrda amalga oshirilgan o‘zgarishlarni taqqoslash. Bu orqali o‘zgarishlarning mohiyatini va ijtimoiy, madaniy, iqtisodiy ta’sirini baholash.

Tarixiy kontekstualizatsiya: O‘zbekistonning o‘zgarishlarini umumiy tarixiy kontekstda tahlil qilish, bu esa mamlakatning global jarayonlar va boshqa davlatlar bilan aloqalarini hisobga olish imkonini beradi.

Ushbu materiallar va usullar yordamida O‘zbekistonning Sovet davrida qanday o‘zgarishlar yuz berganini chuqurroq tushunishga erishildi va bu jarayonlarning madaniyatga ta’siri batafsil tahlil qilindi.

Natijalar va Muhokama

Ushbu tadqiqotning natijalari O‘zbekistonning Sovet davridagi o‘zgarishlarini, ularning iqtisodiy, siyosiy va madaniy sohalariga ta’sirini ochib berdi. Asosiy natijalar quyidagilardir:

Iqtisodiy O‘zgarishlar: Sovet davrida O‘zbekistonning iqtisodiy hayoti asosan qishloq xo‘jaligiga tayandi. Paxta ishlab chiqarish, respublikaning iqtisodiy rivojlanishida muhim rol o‘ynadi va O‘zbekistonni Sovet Ittifoqi ichida “oq oltin” mamlakati sifatida tanitdi. Biroq, bu bitta mahsulotga tayanish iqtisodiy muammolarni keltirib chiqardi, masalan, tuproqning chirishi va suv resurslarining ortiqcha sarfi. Natijada, qishloq xo‘jaligi va ekologiya o‘rtasida muvozanatni saqlashda qiyinchiliklar yuzaga keldi.

Siyosiy O‘zgarishlar: Sovet davri O‘zbekistonda markazlashgan boshqaruv tizimining mustahkamlanishi va kommunistik partiyaning kuchayishi bilan tavsiflanadi. Bunda mahalliy xalqlar va ularning madaniyati va an’analari ko‘p hollarda e’tibordan

chetda qoldirildi. O'zbekiston aholisining siyosiy faoliyati va mustaqillik harakatlari Sovet hukumati tomonidan repressiyalarga duchor bo'ldi. Bu holat, O'zbekiston xalqining milliy identitetini saqlab qolish va kelajakdagi mustaqillik uchun kurashishini kuchaytirdi.

Madaniy O'zgarishlar: Sovet davri O'zbekistonning madaniyatiga ham o'z ta'sirini o'tkazdi. O'zbek adabiyoti va san'atida yangi yo'nalishlar paydo bo'ldi, lekin bular kommunistik ideologiyaga moslashishga majbur bo'ldi. Ta'lim tizimi yangilandi, ammo rus tilining ustuvorligi va milliy tillar va madaniyatlar ustidan nazorat ko'plab muammolarni keltirib chiqardi. Bunday sharoitda, O'zbekiston madaniyatining o'ziga xosligi va boyligini saqlab qolish uchun kurashlar olib borildi.

Milliy Identitet va Qayta Tiklanish: Sovet davrining oxirlarida milliy identitet va o'zbek tilining o'rni yanada muhim ahamiyatga ega bo'lib qoldi. Mustaqillikka intilish harakatlari kuchayib, O'zbekiston milliy ongini rivojlantirishda ijobiy rol o'ynadi. O'zbekistonning madaniy merosini saqlash va rivojlantirishga bo'lgan qiziqish ham oshdi.

Muhokama

Ushbu natijalar O'zbekistonning Sovet davridagi tarixiy o'zgarishlarining murakkabligini ko'rsatadi. Iqtisodiy, siyosiy va madaniy sohalarida yuzaga kelgan o'zgarishlar bir-biri bilan chambarchas bog'liq bo'lib, mamlakatning kelajagi uchun ahamiyatlidir.

Sovet davri O'zbekistonning siyosiy va madaniy hayotiga salbiy ta'sir ko'rsatgan bo'lsa-da, u o'z milliy identitetini saqlab qolish uchun qiyinchiliklarga duch keldi. Shu bilan birga, ushbu davrda erishilgan yutuqlar ham bo'ldi, masalan, ta'lim va madaniyat sohalarida qo'lga kiritilgan yutuqlar.

O'zbekistonning Sovet davrida o'zgarishlar ko'p jihatdan mustaqillikdan keyingi davrga ta'sir ko'rsatdi. Bugungi kunda ham bu o'zgarishlarni anglash, O'zbekistonning jamiyatini va madaniyatini yanada rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. Maqola natijalari O'zbekiston tarixini tahlil qilishda va kelajakda amalga oshiriladigan siyosat va islohotlar uchun foydali ma'lumotlar berishi mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, sovet davri O'zbekiston tarixi iqtisodiy, siyosiy va madaniy o'zgarishlar bilan tavsiflanadi. Paxta sanoati mamlakatning iqtisodiy rivojlanishida muhim rol o'ynagan bo'lsa-da, bitta mahsulotga tayanish ekologik muammolarni keltirib chiqardi. Siyosiy jihatdan, markazlashgan boshqaruv tizimi mahalliy madaniyatni chekladi, ammo mustaqillikka intilish harakatlari xalqning milliy identitetini saqlashga yordam berdi. Madaniyat sohasida yangi yo'nalishlar paydo bo'ldi, lekin ijodiy erkinlik cheklangan edi. Sovet davrining o'zgarishlari bugungi O'zbekistonning siyosiy, iqtisodiy va madaniy muhitini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Ushbu tadqiqot O'zbekiston tarixini yanada chuqurroq tushunishga yordam beradi va kelajakdagi rivojlanishga yo'l ochadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abduqodirov. T. (2018). O'zbekiston tarixi: Sovet davri. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Fanlar Akademiyasi.
2. Djurayev. M. (2020). Sovet davrida O'zbekistonning iqtisodiy o'zgarishlari. O'zbekiston tarixi va madaniyati, 3(1), 45-58.
3. Karimov. I. (2017). O'zbekiston madaniyati va uning rivojlanishi. Toshkent: O'zbekiston davlat nashriyoti.
4. Murodov. A. (2019). O'zbekistonning ijtimoiy-siyosiy hayoti: Sovet davrining xususiyatlari. Tarixiy tadqiqotlar, 2(4), 101-115.
5. Qodirov. E. (2021). O'zbekistonning madaniy merosi va Sovet davri ta'siri. Madaniyat va san'at, 5(2), 77-89.
6. Rasulov. R. (2019). Sovet Ittifoqi davridagi O'zbekiston: Iqtisodiy va madaniy o'zgarishlar. Toshkent: Fan va texnologiyalar.
7. Turaev. M. (2020). Sovet davrida O'zbek adabiyoti va san'ati. O'zbekiston adabiyoti va san'ati, 8(3), 33-42.
8. Xayitov. F. (2022). O'zbekiston va Sovet Ittifoqi: Tarixiy tajribalar. Toshkent: O'zbekiston milliy universiteti.